

## Dabas lieguma „Oviši” dabas aizsardzības plāns 2015.-2025. gadam



No 2013. gada rudens līdz 2014. gada beigām norisinājās dabas aizsardzības plāna izstrāde dabas liegumam „Oviši”, kas atrodas Ventspils novada Tārgales un Ances pagastā, Baltijas jūras piekrastē. Dabas lieguma platība ir 5078 ha.

Dabas liegumam (DL) „Oviši” līdz šim nav bijis apstiprināta dabas aizsardzības plāna, taču 2005. gadā izstrādāti un apstiprināti individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi un funkcionālais zonējums. Teritorijas aizsardzības un apsaimniekošanas uzlabošanai bija nepieciešams aktualizēt informāciju par tās dabas vērtībām un to labvēlīgas aizsardzības stāvokli, kā arī izvērtēt spēkā esošo IAIN atbilstību aktuālajai situācijai. Dabas aizsardzības plāna izstrādes pasūtītājs bija Kurzemes plānošanas reģions Igaunijas – Latvijas programmas 2007–2013 līdzfinansētā projekta „Piekrastes un jūras telpiskā plānošana Pērnavas līča teritorijā Igaunijā un Latvijas piekrastes pašvaldībās” ietvaros, tā izstrādi veica vides konsultāciju uzņēmums SIA „Estonian, Latvian & Lithuanian Environment”, piesaistot sertificētus ekspertus sugu un biotopu aizsardzības jomā. Procesā piedalījās arī uzraudzības grupa, kurā atbilstoši normatīvo aktu prasībām bija pārstāvētas valsts institūcijas, kas atbild par teritorijas uzraudzību un apsaimniekošanu, kā arī Ventspils novada pašvaldība. Dabas aizsardzības plāns ir rekomendējošs dokuments, taču tas ir jāņem vērā valsts un reģionālajām institūcijām, plānojot teritorijas aizsardzību un apsaimniekošanu.

DL „Oviši” stiepjas apmēram 30 km garā piekrastes posmā starp Baltijas jūru un autoceļu Ventspils-Kolka. Šai teritorijā ietilpst gan pludmale un kāpas, gan plašas meža teritorijas, kuru raksturīgākā iezīme ir vīgu un kangaru reljefs – paralēli jūras krastam orientētas garas, mitras ieplakas, kas mijas ar sausiem vaļņveida pacēlumiem. Savdabīgā ainava veidojusies, atkāpjoties kādreizējās Litorīnas jūras ūdeņiem, un kangari ir agrāko priekškāpu vaļņu paliekas. Šobrīd piekrastes procesos joprojām dominē akumulācija vai dinamiskais līdzsvars (vētrās noskalotais krasts atjaunojas tādā pašā apjomā), it sevišķi DL ziemeļaustrumu daļā, taču Ovišraga apkārtnē notiek aktīva erozija, pludmales josla ir ļoti šaura, un vētrās tiek noskalots ar mežu apaugušais pamatkrasts. Dabas lieguma teritorija 19. gadsimtā un 20. gadsimta sākumā bijusi samērā blīvi apdzīvota, tajā aktīvi notikusi zvejniecība un burinieku būve, transportu nodrošināja mазbānītis, kura stīga joprojām saglabājusies dabā. Taču pēc 2. Pasaules kara teritorijas iedzīvotāju skaits krasi samazinājās, daudzas viensētas tika pamestas, bet vairākās vietās izveidoti militāra rakstura objekti. Šo pārmaiņu rezultātā izveidojušās lielas platības ar cilvēka maz ietekmētām teritorijām, kas rada labvēlīgus apstākļus daudzām aizsargājamām sugām, taču vienlaikus ir pasliktinājies to dabas vērtību stāvoklis, kam nepieciešama saimnieciskās darbības ietekme (aizaug dabiskās pļavas, kā arī pelēkās kāpas, kurās nenotiek tīklu žāvēšana).

Dabas aizsardzības plāna izstrādes ietvaros „Ovišu” teritoriju apsekoja dabas eksperti, novērtējot sugu un biotopu izplatību un aizsardzības stāvokli, teritoriju apsekoja arī ģeomorfoloģijas eksperts un ainavu eksperts. Ap 94 % no dabas lieguma aizņem Eiropas Savienībā aizsargājami biotopi, lielākoties mežainas jūrmalas kāpas, lielās platībās ir arī mitras starpkāpu ieplakas, pelēkās kāpas un priekškāpas. Daudzos meža nogabalos ir apstākļi, kas piemēroti Latvijā retu un apdraudētu

sugu dzīvotnēm – netraucēts mikroklimats un daudz kritalu un sausokņu dažādās sadalīšanās stadijās. Nozīmīgas dabas vērtības saistītas ar mitrām starpkāpu ieplakām, it sevišķi jūras tuvumā – tajās atrodamas ļoti retas sugas, tai skaitā kauslapu tofildija, kurai DL „Oviši” ir vienīgā atradne Latvijā. Kopumā DL „Oviši” teritorijā konstatētas 58 retas vai aizsargājamas augu sugas, 22 aizsargājamas putnu sugas, 3 aizsargājamas abinieku vai rāpuļu sugas, 23 retas vai aizsargājamas bezmugurkaulnieku sugas un 3 aizsargājamas sēņu sugas. Nereti aizsargājamās sugas DL „Oviši” teritorijā atrodamas lielā skaitā (piemēram, ziedēšanas laikā viegli pamanāmā sarkanā cefalantēra), tāpēc var rasties iespaids, ka tās ir gluži parastas, taču daudzas retās sugas aug tikai ļoti specifiskos apstākļos, kas atrodami šaurā piekrastes joslā, un dabas liegums var būt viena no dažām vai pat vienīgā sugas atradne Latvijā. Nereti aizsargājamās sugas ir neuzkrītošas vai grūti novērojamas (piemēram, kukaiņi vai putni), tāpēc teritorijas nozīmi dabas vērtību aizsardzībā var novērtēt tikai attiecīgās sugu grupas eksperti.

Lielai daļai teritorijā atrodamo sugu un biotopu aizsardzības stāvoklis vērtējams kā labs, taču ir sugas, kuras nelabvēlīgi ietekmē antropogēnā slodze (piemēram, pārvietošanās ar kvadricikliem pa pludmali un ārpus ceļiem, atpūtnieku uzturēšanās sezonas liegumā). Vienlaikus ir gandrīz izzudušas saimnieciskās prakses, kas agrāk nodrošināja teritorijas ar augstu bioloģisko daudzveidību, piemēram, pļavu pļaušana un ganišana. Izstrādājot rekomendācijas apsaimniekošanas pasākumiem, ir norādīts piemērotākais apsaimniekošanas veids katrai no vērtīgajām pļavām dabas liegumā, tāpat paredzēti pasākumi pelēko kāpu un starpkāpu ieplaku biotopu uzturēšanai. Apsaimniekošanas pasākumos ietvertas arī rekomendācijas infrastruktūras uzlabošanai (paredzēta stāvvietu izveidošana), arī pasākumi apmeklētāju plūsmu kontrolei un ietekmes samazināšanai (gājēju laipas, sezonas liegumu nožogošana, atkritumu savākšana). Tāpat tiek paredzēti informējošie un izglītojošie pasākumi (informācijas stendi, bukleti, informatīvās kampaņas) un monitoringa pasākumi.

Izvērtējot pašreizējo dabas lieguma zonējumu un individuālos aizsardzības un izmantošanas noteikumus (IAIN), plāna izstrādē iesaistītie eksperti atzina, ka pašreizējais zonējums nodrošina DL „Oviši” nozīmīgāko dabas vērtību aizsardzību, tāpēc nebūtu vēlams apjomīga tā koriģēšana. Dabas aizsardzības plānā ieteikts zonējumu grozīt atsevišķās vietās – trīs apdzīvotas viensētas, kas atrodas dabas lieguma zonā, iekļaut dabas parka zonā, kā arī iekļaut neitrālajā zonā valsts nozīmes autoceļu nodalījuma joslas. Analizējot spēkā esošos IAIN, atzīts, ka tie ir grūti uztverami, jo satur atsauces uz īpaši aizsargājamo teritoriju vispārējiem aizsardzības un izmantošanas noteikumi, kā arī daļa normu ir novecojusi un neatbilst, piemēram, pašreizējām mežsaimniecības praksēm. Attiecībā uz teritorijas apsaimniekošanu un izmantošanu secināts, ka problemātisks ir aizliegums veikt darbības upju tecējuma atjaunošanai regulējamā režīma zonā (daudzās vietās aktuāla applūšana, jo virsūdens noteces uz jūru tiek aizpūstas ar smiltīm vai arī aizdambējas ar sanesumiem), kā arī iedzīvotājiem neitrālajā zonā nav iespējams veikt būvniecību gadījumā, ja zemes īpašums atzīts par meža zemi, kaut gan faktiski tajā ir arī nemeža zemes. IAIN projektā paredzēta iespēja veikt zemes transformāciju neitrālajā un dabas parka zonā, saņemot sertificēta sugu un biotopu eksperta atzinumu, kā arī visā dabas lieguma teritorijā veikt darbības hidroloģiskā režīma atjaunošanai, saņemot Dabas aizsardzības pārvaldes atļauju. Noteiktas prasības masu pasākumu rīkošanai ārpus neitrālās zonas (piemēram, orientēšanās sacensībām), kā arī paredzēts, ka atsevišķās teritorijās, kas atrodas dabas lieguma zonā un krasta kāpu aizsargjoslā, ēku rekonstrukcijai jāizstrādā komplekss detālpilnplānojums.